

De Lingua Latina:
de la norma gramatical
a la reflexió lingüística

Jaume Mateu (CLT-UAB)
GrOC 2015, UAB, 5 de febrer de 2015

Centre de Lingüística Teòrica

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Filologia Catalana
Departamento de Filología Española

De Lingua Latina

L'enfocament tradicional ("normatiu", "taxonòmic" i "enciclopèdic") de la gramàtica llatina **no** s'ha de considerar incompatible amb el(s) enfocament(s) "teòric(s)" de la gramàtica.

El 1r enfocament → traducció/comprensió dels textos llatins.

El 2n enfocament → reflexió/argumentació lingüística.

De Lingua Latina

- 1. La reflexió lingüística en el currículum de batxillerat de la matèria de llatí.
- 2. Enfocament tradicional: la gramàtica llatina al servei de la traducció i la comprensió dels textos.
- 3. Té sentit ensenyar **també** continguts de gramàtica que no siguin merament de tipus normatiu o taxonòmic a les classes de llatí de batxillerat?

De Lingua Latina

- 4. Un exemple d'activitat per a la **reflexió** lingüística: *l'ablatiu absolut*
  - quin tipus de predicats hi apareixen?
  - quina estructura sintàctica té? Té una estructura nominal o una d'oracional?
  - expressa sempre el mateix tipus d'adjunt?
  - quin lligam manté amb la subordinació adverbial?
  - etc.

- 5. Conclusions

Currículum de batxillerat_Llatí

- “Les competències que desenvolupa la matèria de llatí són tres: **la competència lingüística**, la competència artística i cultural i la competència social i ciutadana”.

<http://www.xtec.cat/web/curriculum/batxillerat/curriculum>

Currículum de batxillerat_Llatí

- “La **reflexió lingüística** a què obliga el seu caràcter de llengua flexiva, des del punt de vista morfològic, sintàctic i lèxic, té un valor innegable en l'estructuració mental de l'alumnat i en el **coneixement profund del funcionament de les estructures lingüístiques**, bàsic per a una bona competència comunicativa, oral i escrita”.

<http://www.xtec.cat/web/curriculum/batxillerat/curriculum>

Currículum de batxillerat_Llatí

Cf. la **correspondència** entre els dos primers objectius del currículum de batxillerat de llatí (cf. *infra*) i els dos enfocaments gramaticals (cf. *supra*):

- 1. Assolir la competència d'interpretar, d'una manera coherent, el contingut d'un text de dificultat mitjana, preferentment en prosa, **aplicant** els coneixements morfosintàctics i lèxics bàsics de la llengua llatina.

- 2. **Reflexionar**, en general, sobre els conceptes morfosintàctics i semàntics propis d'un sistema lingüístic i establir relacions entre àmbits lingüístics diversos.

Currículum de batxillerat_Llatí

- **3. Relacionar** fets lingüístics del **llatí** (fonètica i prosòdia, flexió nominal, pronominal i verbal, lèxic) amb altres de les llengües que en deriven, principalment del **català**, del **castellà** i de l'aranès, si escau".

□ etc.

Cf.

<http://www.xtec.cat/web/curriculum/batxillerat/curriculum>

Selectivitat_Llatí

Baños (2009: 55): “los textos de selectividad son el mejor reconocimiento de que no es mucho lo que se puede exigir, en extensión y en conocimientos sintácticos, a nuestros alumnos de bachillerato a la hora de traducir un texto” (...) El nivel de conocimientos gramaticales que se presupone en los textos de selectividad contrasta en gran medida con la profundidad en la enseñanza de la gramática que se da en algunos libros de texto de bachillerato”.

Extret de “Cómo analizar un texto en latín: consideraciones sobre la didáctica de la Gramática Latina”, *RE(F)Class* 1.1 (2009): 50-68.

Selectivitat_Llatí

Alumne: “Si això no entra a l’examen de selectivitat, no cal estudiar-ho, oi?”

Professor: “Si això no entra a l’examen de selectivitat, no cal explicar-ho a classe, oi?”

Carbonell (2012: 25): “Mala conclusió. Una cosa és el que és susceptible de ser examinat i una <de> ben diferent és el que el professor té obligació d’explicar”.

Selectivitat_Llatí

Text adaptat (PAU 2014):

Augustus post cibum meridianum uestitus calciatusque paulisper conquiescebat, **opposita ad oculos manu**. A cena in lecticulam lucubratoriam se recipiebat; ibi ad multam noctem permanebat. **In lectum deinde transgressus**, non amplius quam septem horas dormiebat ac eas non continuas sed in illo temporis spatio ter aut quater expergiscebatur.

Gai Suetoni. *Vida d'August*, 78

Selectivitat_Llatí

Model de solució (PAU 2014):

“August després de dinar, vestit i calçat, descansava una estona, **tapant-se els ulls amb la mà**. Després de sopar es retirava a la seva petita llitera de treball; allí romania molta part de la nit.

Traslladant-se finalment al llit, no dormia pas més de set hores i no pas de forma contínua, ans es despertava tres o quatre vegades en aquest interval de temps”.

Selectivitat_Llatí

Text original

Post cibum meridianum, ita ut vestitus calciatusque erat, relectis pedibus paulisper conquiescebat opposita ad oculos manu. A cena in lecticulam se lucubratoriam recipiebat; ibi, donec residua diurni actus aut omnia aut ex maxima parte conficeret, ad multam noctem permanebat. In lectum inde transgressus non amplius cum plurimum quam septem horas dormiebat, ac ne eas quidem continuas, sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur.

Selectivitat_Llatí

Exercici de morfosintaxi [opció A, PAU 2014]

“En el text hi ha l’estructura sintàctica *opposita ad oculos manu*. Digueu el nom que rep i analitzeu-ne sintàcticament els elements”.

Model de solució: “*Opposita ad oculos manu* és una construcció anomenada d’ablatiu absolut o participi no concertat; consta d’un nom en ablatiu (*manu*) amb el qual concorda un participi (*opposita*), del qual depèn un complement circumstancial (*ad oculos*)”.

Selectivitat_Llatí

Exercici de morfosintaxi [opció B, PAU 2014]

“En el text hi ha l’estructura sintàctica *in lectum deinde transgressus*. Digueu quin nom rep i amb quin mot concorda *transgressus*”.

Model de solució: “*In lectum deinde transgressus* és una construcció anomenada de participi concertat; *transgressus* concorda amb *Augustus*”.

Bosque (2014): “A veces se percibe entre profesores y alumnos más preocupación por identificar el mejor **término** para un concepto que por conocer las **propiedades del fenómeno que designa** o por averiguar el lugar que este ocupa en el sistema gramatical”.

Bosque (2014): “el **estadio terminológico** es el más elemental de cualquier disciplina (...) Es también relativamente arbitrario, aun cuando sea necesario alcanzar cierto consenso sobre él por razones prácticas”.

Bosque (2014): “Cuando superamos el **estadio terminológico** es cuando empieza verdaderamente el estudio de cada disciplina (...) ¿Aplicamos esta máxima al estudio de la gramática?”

Té sentit ensenyar **també** una gramàtica que no sigui merament “taxonòmica” a les classes de llatí de batxillerat?

Sintaxi llatina i traducció

Valentí Fiol (1945): “aun siendo grande el interés que en sí mismo tiene el estudio de la Sintaxis Latina, creemos que **su fin principal es el de hacer posible la traducción**”.

El llatí, una llengua textual

Bosque (2014): “En la enseñanza de la gramática, el rendimiento de los *ejemplos contruidos* es mayor que el de los ejemplos obtenidos de textos”.

El llatí és una llengua textual. **No obstant això**, pensem que, a l’hora d’ensenyar gramàtica a les classes de llatí, **també** convé introduir elements que incitin a la **reflexió lingüística** (→ (i) anar més enllà del procés d’etiquetatge i/o classificació de construccions, (ii) cercar generalitzacions gramaticals, etc.).

Un exemple: l'ablatiu absolut

Valentí Fiol (1945: 55): “Un substantivo en ablativo acompanyado de un participio u otro nombre en función predicativa, expresa una determinación adverbial independiente del resto de la frase”.

Cf. *supra*: Augustus paulisper conquiescebat ***opposita ad oculos manu.***

Ablatiu absolut

- (1) Cethegus, ***recitatis litteris***, repente conticuit (Cic. *Cat.* 3, 10).
'Ceteg, un cop llegida la carta, de sobte va callar'.
- (2) ***Haec dicente consule***, equites (...) circumfunduntur (Liv. 10, 36).
'Mentre el cònsol parla així, la cavalleria es desplega a l'entorn.'

Ablatiu absolut

- (3) Carthaginienses, ***prima luce oppugnaturis hostibus castra***, saxis undique congestis augent vallum (Liv. 28, 15).

‘Els cartaginesos, amb els enemics disposats a atacar el seu campament a l’alba, augmenten l’atrinxerament amb pedres arreplegades de tot arreu’.

Ablatiu absolut

---

(4) ***Hannibale vivo...*** (Nep., *Han.*, 12)
'En vida d'Aníbal/ 'Vivint Aníbal /...

(5) ***Natura duce*** errari nullo pacto potest
(Cic. *Leg.* 1, 20).

'Amb la natura com a guia, un no pot equivocar-se de cap manera.'

Ablatiu absolut

Torrego (2009: 247-248): “El calificativo de ‘**absoluto**’ que otorga a este tipo de constituyentes la tradición gramatical remite a su estatuto de predicación completa (nominalizada) y también al hecho de que aparece como una información ‘encapsulada’, **al no compartir participantes con la predicación principal**. Este hecho es el que le da el carácter de ‘no integrado’ o débilmente integrado con el contenido expresado en la oración en la que se inserta”.

Cf. ??*Urbe capta, hanc incendit // Urbem captam incendit.*

Ablatiu absolut

Hi ha casos que, excepcionalment, transgredeixen aquesta norma:

(6) Caesar, **obsidibus** imperatis **centum**, **hos** Haeduis custodiendos tradit (Caes. *Gal.* 6, 4, 4).

‘Cèsar, després d’ordenar/exigir cent ostatges, els lliura als edus perquè els tinguin en custòdia’.

Cf. Caesar obsides **imperatos** centum Haeduis **custodiendos** tradit.

Ablatiu absolut

Exercici de **reflexió** gramatical:

- Quina estructura sintàctica té l'ablatiu absolut, una de *nominal* o una d'*oracional*?

Ablatiu absolut

Torrego (2009: 247-248): “El Ablativo Absoluto es una predicación nominalizada formada por un **núcleo nominal** y un participio (menos prototípicamente también un adjetivo, *re praeclara*, o un nombre, *Cicerone consule*)”.

Ablatiu absolut

- ***Haec dicente consule***, equites (...) circumfunduntur (Liv. 10, 36).
'Mentre el cònsol parla així (lit. Amb el cònsol dient això), la cavalleria es desplega a l'entorn.'
- #***Consule*** equites circumfunduntur.

Ablatiu absolut

- (7) Carthaginienses, ***prima luce oppugnaturis hostibus castra***, saxis undique congestis augent vallum (Liv. 28, 15).
`Els cartaginesos, amb els enemics disposats a atacar el seu campament a l'alba, augmenten l'atrinxerament amb pedres arreplegades de tot arreu`.
- (8) a. #Carthaginienses ***hostibus*** saxis undique congestis augent vallum.

Ablatiu absolut

Carthaginienses, prima luce oppugnaturis
hostibus castra, **saxis undique congestis**
augent vallum (Liv. 28, 15).

‘Els cartaginesos, amb els enemics disposats a atacar el seu campament a l’alba, augmenten l’atrinxerament amb pedres arreplegades de tot arreu’.

(8b) ^{ok} Carthaginienses, prima luce oppugnaturis
hostibus castra, **saxis** augent vallum
(cf. *supra*: *congestis* → participi no absolut)

Ablatiu absolut

→ L'ablatiu absolut **no** té com a nucli un substantiu en ablatiu.

Participi en ablatiu seguit d'una oració d'inf.:

(9) **Cognito vivere Ptolomaeum**, ... (Liv. 33, 41)

NB 1: és una construcció típica també amb participis com ara *comperto* o *audito*.

NB 2: cf. loc. conj. com ara "vist que", "atès que", etc.

Ablatiu absolut/Participi dominant

Pinkster (1995: 148): “Asumo que la construcción de **ablativo absoluto** no es en realidad ninguna otra cosa que una construcción de **Participio Dominante** funcionando como satélite <(i.e., adjunto: JM)> del resto de la predicación.”

(10) *Ab urbe condita*: ‘des de la fundació de la ciutat’ (lit. ‘des de la ciutat fundada’)

Participi dominant

Valentí Fiol (1945: 126): “Participio equivalente a un substantivo verbal. Es frecuente el uso del participio latino equivalente a un substantivo verbal o a una oración substantiva”.

<(11)> *Angebat virum **Sicilia amissa***.
‘La pérdida de Sicilia atormentaba a aquel hombre’.

Participi dominant

- Fugiens Pompeius mirabiliter homines movet (Cic. *Att.* 7, 11, 4)
'La fugida de Pompeu commou els homes de manera admirable'.
- Cum valde absoluto Scaevola gauderet (...) (Cic. *De Orat.* 2, 281)
'Com que s'alegraria molt de l'absolució d'Escèvola...'

Participi dominant

---

(12) Occisus dictator ... pulcherrimum
facinus videretur (Tac. *Ann.* 1, 8, 6).

‘La mort del dictador semblaria un crim
molt formós’.

Cf. a) **#(Occisus) dictator** pulcherrimum
facinus videretur.

b) (Occisus) dictator in foro iacebat.

Occisus dictator s’interpreta com un tema
proposicional a (a) i pacient a (b).

Per què no podem eliminar el sintagma participial a la frase següent? Quina és l'estructura sintàctica d' "opposita ad oculos manu"? Cf. (14).

(13) Augustus conquiescebat #(opposita ad oculos) manu. (Suet. Aug. 78)

Lit. 'August descansava amb la mà #(col·locada als ulls').

(14) Volvió de la manifestación con un ojo #(morado)

Ex. de Suñer (1988, ex (7b), pàg. 83).

Bosque (2014): “La pregunta **¿dónde más ocurre esto?** es habitual en la gramática teórica, y tan solo refleja la tendencia natural a buscar generalizaciones”.

-
- (15) a. Va tornar a casa amb un ull # (de vellut) i el llavi # (sagnant).
b. Considero la Maria # (intel·ligent).
c. Feia la Maria # (a París).
- (16) a. Augustus conquiescebat # (opposita ad oculos) manu.
b. Cum valde # (absoluto) Scaevola gauderet.
c. Dico te *(venire).
d. Homerus Laertem # (colentem agrum) facit.
e. Consilium # (opprimendae) rei publicae. Cf. *Consilium opprimendi rem publicam*. 'La decisió d'oprimir la república'.
-

-
- (16) a. Augustus conquiescebat #(opposita ad oculos) manu.
- b. Cum valde #(absoluto) Scaevola gauderet.
- c. Dico te *(venire).
- d. Homerus Laertem #(colentem agrum) facit.
- e. Catilina consilium #(opprimendae) rei publicae cepit (cf. *consilium opprimendi rem publicam*). 'Catilina va prendre la decisió d'oprimir la república'.
-

-
- (17) a. Augustus conquiescebat **#(opposita ad oculos) manu**. (Suet. Aug. 78)
- b. Ens escoltava **amb els ulls #(aclucats)**.
Ex. de Suñer (2002, ex. (51a), pàg. 3060).
- c. **Con el delantero centro #(lesionado)**
(ex. NGLÉ, p. 2887)
-

-
- (18) a. Con el delantero centro **#(lesionado)**
(ex. NGLE, p. 2887)
- b. Con el delantero centro **(camerunés)**

-
- Baños (2009: 59): “La reflexión gramatical sobre el latín, además de una gimnasia mental, supone una consolidación de los propios conocimientos gramaticales del español (...) Debemos conocer cómo se explica (y qué conceptos y terminología se manejan) la propia sintaxis de lengua española en nuestras aulas. La estructura gramatical de una frase, el catálogo de funciones, son las mismas en ambas lenguas. **Lo que varía son los procedimientos formales de expresión**”.

-
- Baños (2009: 60): “Tal vez sea desaconsejable, por arriesgado, adoptar una explicación de la gramática latina de acuerdo con un modelo teórico determinado en un nivel tan elemental de explicación gramatical, pero lo que no se puede es ignorar ideas y conceptos que están ya asumidos en la reflexión gramatical de otras lenguas desde hace tiempo y que son, como no podía ser de otra forma, extensibles y aplicables al latín”.

-
- (19) a. [Con el delantero centro] [lesionado]
b. [**Con [el delantero centro lesionado]**]
c. [[Con] [el delantero centro] [lesionado]]

“Es hoy mayoritaria la opción <**19**>(b) (...) En <**19**>(b) el término de la preposición está formado por dos segmentos que comparten un mismo constituyente y forman una construcción bimembre que constituye una unidad de predicación: *el delantero centro* (sujeto de predicación) + *lesionado* (predicado)”. NGLE, [38.9f-g], p. 2886-2887.

Predicació no verbal subordinada

SX = estructura bimembre de naturalesa proposicional
(→ “subjecte” semàntic + predicat no verbal)

- (20) a. tenint [_{sx} [_{SN} el davanter centre] [_{SAdj} lesionat]]
b. amb [_{sx} [_{SN} el davanter centre] [_{SAdj} lesionat]]
c. considero [_{sx} [_{SN} la Maria] [_{SAdj} intel·ligent]]
d. feia [_{sx} [_{SN} la Maria] [_{SPrep} a París]]

Vid. Bosque (1990), Hernanz (1988), Hernanz i Suñer (1999) i Suñer (1988, 2002), i.a. Cf. també la rellevància gramatical de les diferències “aspectuals” (e.g., cf. *lesionat* i *intel·ligent*): e.g., *amb [_{sx} [_{SN} el davanter centre] [_{SAdj} intel·ligent]]

Ablatiu absolut

---

(21) Augustus conquiescebat
[**s_x** [**s_N** manu] [**s_{Adjv}** opposita ad oculos]]

NB: Sintagma Adjectiu Verbal = Sintagma Participial

Ablatiu absolut

---

(21) Augustus conquiescebat [**SX** [**SN** manu] [**SAdjV** opposita ad oculos]].

Manu **no** és el nucli de la construcció d'ablatiu absolut (cf. *supra*). El constituent proposicional/"oracional" **SX** **no** és una projecció de l'**SN** "subjecte" en ablatiu (*manu*).

Ablatiu absolut

“L’ablatif dit absolu <est> une proposition **raccourcie**” (Ernout & Thomas 1964: 103)

Ablatiu absolut → Oració **Reduïda (OR)**, el predicat de la qual no té flexió finita.

Augustus conquiescebat [OR [SN manu] [SAdjV opposita ad oculos]].

O = Oració amb flexió finita (verb conjugat)

[_o [_{SN} Augustus] [_{SV} conquiescebat]]

O(ració) **R**(eduïda)= oració amb flexió no finita (infinitiu, participi/adjectiu verbal; cf. gerundiu i gerundi)

(22) a. Augustus conquiescebat [**OR** [_{SN} manu] [_{SAdjV} opposita ad oculos]].

b. Dico [**OR** [_{SN} consulem] [_{SV} venire]]

c. Catilina [_{SN} consilium [**OR** [_{SN} rei publicae] [_{SAdjV} opprimendae]]] cepit (cf. gerundi: *opprimendi rem publicam*).

d. [**OR** [_{SN} urbi] [_{SAdjV} condendae]] locum eligerunt.

El "subjecte" (semàntic) d'una predicació es pot expressar en llatí a través de diferents casos:

- (23) a. **Augustus**_{Nom} conquiescebat.
b. Opposita ad oculos **manu**_{Abi}.
c. Dico **consulem**_{Ac} venire.
d. Catilina consilium opprimendae **rei publicae**_{Gen} cepit (cf. *opprimendi rem publicam*)
e. **Urbi**_{Dat} condendae locum eligerunt (cf. *urbis condendae* / ?*condendo urbem* / *ad condendam urbem* / *ad condendum urbem*).

Concepció **transcategorial** de la noció de predicat:

- (24) a. Augustus **conquiescebat** (Suet. *Aug.* 78)
b. Hannibale **vivo**... (Nep., *Han.*, 12)
c. *Natura* **duce** errari nullo pacto potest (Cic. *Leg.* 1, 20).
d. Homerus Laertem **colentem** agrum facit.
(Cic. *Sen.* 54)
e. Neque consilii **habendi** neque arma
capiendi spatio **dato**, ... (Caes. *Gal.* 4.14)
(lit. 'no havent estat concedit temps de
prendre una decisió ni de prendre les armes').

Noció **transcategorial** de la noció de predicat:

(24e) *Neque consilii habendi (**gerundiu**)
neque arma capiendi (**gerundi**) spatio
dato, ...* (Caes. Gal. 4. 14)

Cf. *Neque consilium habendi (gerundi) neque
armorum capiendorum (gerundiu) spatio dato,...*

(`sense la concessió de temps per a prendre una
decisió ni per a prendre les armes’).

Exemple de pregunta que incita a la reflexió gramatical: per què l'estructura sintàctica d'**ablatiu absolut** (e.g., *spatio dato*) és més similar a una construcció de **gerundiu** (e.g., *consilii habendi*) que a una construcció de **gerundi** (e.g., *arma capiendi*)?

□ *Neque consilii habendi neque arma capiendi spatio dato, ...* (Caes. Gal. 4. 14)

(`sense la concessió de temps per a prendre una decisió ni per a prendre les armes').

-
- Adjunt oracional // complement predicatiu (cf. Hernanz 1993; Hernanz & Suñer 1999; Suñer 1988, 2002; i.a.)

(25) a. **Amb les finestres obertes**, se sent molt el soroll del carrer.

b. Al cap de quatre braçades n'havien sortit enllotats i **amb els braços coberts d'algues**.

Suñer (2002: exs. (62a,c), pàg. 3064), GCC

Ablatiu absolut

- Ablatiu absolut similar a un **complement predicatiu**:

(26) Augustus conquiescebat *opposita ad oculos manu*. (Suet. *Aug.* 78)

Lit. 'August descansava amb la mà col·locada als ulls'.

Cf. Pinkster (1995: 169, n. 63): "Considero las expresiones como *capite aperto* <(en *invocat deos...capite aperto* (Pl. *Am.* 1093), 'Invoca a los dioses con la cabeza cubierta': JM)> Predicativos".

Ablatiu absolut

- Ablatiu absolut similar a una **oració subordinada adverbial**.

(27) (a) valor **temporal**:

Haec dicente consule, equites (...)
circumfunduntur (Liv. 10, 36).

‘Mentre el cònsol parla així (lit. amb el cònsol dient això), la cavalleria es desplega a l’entorn.’

Ablatiu absolut

---

(27) (b) ablatiu absolut amb valor **causal**:

C. Flaminius, *religione neglecta*, cecidit apud
Trasimenum (Cic., *N.D.* 2, 8).

religione neglecta = *quia* religionem
neglexerat

Cf. Clamor turbavit Volscos ***utpote capta urbe***
(Liv. 2.23) = 'perquè la ciutat havia estat
conquerida'.

Ablatiu absolut

Nec dissolutio navigii sequebatur, *turbatis omnibus et* quod plerique ignari etiam conscios impediebant (Tac. *Ann.* 14.5).

‘I el naufragi no va venir a continuació, perquè tothom estava desconcertat i perquè la majoria dels que no ho sabien entorpien també els que n’eren conscients’.

Ablatiu absolut

---

(27) (c) ablatiu absolut amb valor **concessiu**:

Paucis defendentibus, oppidum expugnare non potuit.
(Caes. *Gal.* 2.12)

‘Encara que la defensaven uns pocs, la ciutat no va poder ser expugnada’.

Paucis defendentibus = *etsi* pauci defendebant.

Etsi aliquo accepto detrimento, tamen ... <nostri locum ceperunt> (Caes. *Civ.* 1, 67).

Cf. “Tot i aprovada la proposta, ...” / “*Aunque aprobada la propuesta, ...*”. Cf. Hernanz (1991), Fernández Leborans (1995) i Pérez Jiménez (2007), i.a.

Ablatiu absolut

---

(27) (d) ablatiu absolut amb valor **condicional**:

Quaenam sollicitudo vexaret impios, *sublato suppliciorum metu*? (Cic. *Leg.* 1.40)

‘Quina inquietud turmentaria els impius si se suprimís la por dels suplicis?’

sublato suppliciorum metu = si sublatus esset suppliciorum metus

Ablatiu absolut

Tipologia verbal:

- (28) a. Un cop ***assassinat el dictador***, hi va haver pau.
Un cop ***engendrat l'infant***, hi va haver felicitat.
- b. Un cop ***mort el dictador***, hi va haver llibertat.
Un cop ***nascut l'infant***, hi va haver felicitat.
- c. *Un cop ***volats els coloms***, vam cantar.
*Un cop ***ballats els nens***, vam menjar.

Ablatiu absolut

Verbs transitius (e.g., *capere*, *recitare*, etc.):
Urbe capta / *Recitatis litteris* / ...

Verbs intransitius deponents (e.g., *morior*,
orior, etc. Cf. els "verbs inacusatius"):
Cicerone mortuo / *Orta luce* / ...

Verbs intransitius no deponents (e.g., *saltare*
'ballar', *fremere* 'udolar' (el llop), etc. Cf. els
"verbs inergatius"):
*Puero saltato / **Lupo fremito* / ...

Ablatiu absolut

Verbs transitius deponents (e.g., *hortor* 'exhortar', *polliceor* 'prometre', etc.).

Caesar milites hortatus est.

Ok Caesar, hortatus milites, ... (participi concertat)

*Hortatis militibus, ... (participi no concertat o ablatiu absolut). Cf. Oniga & Schifano (2014: 308).

Cf. Bassols (1956: 153): *Sullā omnia pollicito* (Sal. Iug. 103, 7) 'havent-los promès Sul·la tot (el que demanaven)'.

Conclusions

L'enfocament tradicional ("normatiu", "taxonòmic" i "enciclopèdic") de la gramàtica llatina **no** és incompatible amb l'enfocament "teòric" actual de la gramàtica.

El 1r enfocament → traducció/compremsió dels textos llatins.

El 2n enfocament → reflexió/argumentació lingüística.

Conclusions

Cf. la **correspondència** entre els dos primers objectius del currículum de batxillerat (cf. *infra*) i els dos enfocaments gramaticals (cf. *supra*):

- 1. Assolir la competència d'interpretar, d'una manera coherent, el contingut d'un text de dificultat mitjana, preferentment en prosa, **aplicant** els coneixements morfosintàctics i lèxics bàsics de la llengua llatina.

- 2. **Reflexionar**, en general, sobre els conceptes morfosintàctics i semàntics propis d'un sistema lingüístic i establir relacions entre àmbits lingüístics diversos.

Excursus: enfocaments teòrics actuals de la gramàtica

Una *gramàtica de construccions* (i.e., una gramàtica *enciclopèdica*) és útil per a la traducció dels textos llatins. Cf. Baños (2009: 58): “una gramática para traducir textos”.

Langacker (1987: 37): “Una gramàtica és un inventari estructurat d’unitats lingüístiques convencionals <(=‘construccions’)>”. Cf. Croft i Cruse (2008). ***Lingüística cognitiva***, ed. Akal, *inter alia*.

Per a una concepció de la gramàtica més afí al corrent generativista, e.g., cf. Bosque i Gutiérrez-Rexach (2009). ***Fundamentos de sintaxis formal***, ed. Akal, *inter alia*.

Conclusions

Model de solució (PAU 2014): “*Opposita ad oculos manu* és una construcció anomenada d’ablatiu absolut o participi no concertat; consta d’un nom en ablatiu (*manu*) amb el qual concorda un participi (*opposita*), del qual depèn un complement circumstancial (*ad oculos*)”.

Conclusions

Proposta de revisió/ampliació: *Opposita ad oculos manu* és una construcció tradicionalment anomenada d'ablatiu absolut o participi no concertat. Es tracta d'una estructura sintàctica amb significat proposicional formada per un SN subjecte en ablatiu (*manu*) i per un predicat que consta d'un participi de perfet passiu també en ablatiu (*opposita*), del qual depèn un complement de règim (*ad oculos*). Tota l'estructura té la funció de complement predicatiu orientat al subjecte (*Augustus*) i és un constituent adjunt perquè no està seleccionat semànticament pel predicat verbal (*conquiescebat*).

MAXIMAS VOBIS GRATIAS AGO!